

ціннісних орієнтирів, плекання культурної спадщини та розвиток медіаграмотності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Гудз М. С., Писуляк Н. П., Рудницька О. В., Яшкін Р. М. Літературно-мистецьке Тернопілля: навчальна програма. Тернопіль. 2023. URL: https://docs.google.com/document/d/1_Lx5x_DyIdaAdVEHGdv5HJy5PLKwl8kt/edit?tab=t.0
2. Державний стандарт базової середньої освіти. (2020). Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16>
3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдьонові, М. М. Слюсаревського. Київ. 2016. 16 с.
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

УДК 372.882

Давидюк Людмила Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри методики
викладання іноземних мов і світової
літератури Українського державного
університету імені Михайла
Драгоманова, провідний науковий
співробітник відділу навчання мов
національних меншин і зарубіжної
літератури Інституту педагогіки
НАПН України, м. Київ

«ДИХАЄ ВІЙНА»: СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ПІСЕННА ЛІРИКА НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ У 8-9-х КЛАСАХ

В умовах повномасштабного вторгнення особливого значення набуває українська пісенна лірика. Сучасні українські пісні воєнної тематики стали голосом нації, яка бореться за свою свободу. Пісня, поєднуючи в собі поетичний текст та музичну гармонію, є одним із найпотужніших засобів вираження національного духу та історичної пам'яті. Вивчення пісенної лірики на уроках літератури дозволяє не тільки розширити уявлення учнів про поезію, але й формувати їхній світогляд, виховувати патріотизм та любов до рідної землі і культури. Пісні Святослава Вакарчука «Коли настане день, закінчиться війна...», «Квіти мінних зон» та Петра Солодухи «Біля тополі» є яскравим

прикладом того, як сучасні автори осмислюють трагічні події сьогодення. Ці твори стали не лише музичними хітами, а й невід'ємною частиною сучасної літератури, яка фіксує біль, мужність, незламність українського народу та допомагає долати психологічні травми, викликані російською агресією. Тетяна Стус – українська дитяча письменниця, літературна критикиня, керівниця проєкту «Живі письменники. Як говорити з дітьми про війну та мир» – зазначає: «...читання та контакт із книжкою є одним із найбільш ефективних інструментів у супроводі дітей та підлітків у небезпечних досвідах війни та в переосмисленні цих досвідів» [1, с. 4]. Не менш потужний терапевтичний потенціал має і сучасна українська пісенна лірика.

Мета статті – розробити методичні рекомендації щодо аналізу та інтерпретації текстів сучасної української пісенної лірики на уроках літератури в середній школі, довести, що сучасна українська пісенна лірика, представлена творами Святослава Вакарчука та Петра Солодухи, дозволяє показати зв'язок між літературою та реальним життям, сприяє розвитку в учнів / учениць умінь аналізу ліричних текстів, критичного мислення, емоційного інтелекту та формуванню ціннісних орієнтирів школярів та школярок. Учитель може обрати на урок один або декілька творів в залежності від рівня літературної освіти та психологічної готовності здобувачів / здобувачок освіти.

Знайомство з піснями доцільно розпочинати з інформації про авторів творів. Музична творчість відомих виконавців знайома підліткам, розповідь учителя вони можуть доповнити інформацією про композиторів та співаків: назвати твори митців, повідомити цікаві факти їхнього життя, розповісти про концертну діяльність Святослава Вакарчука та Петра Солодухи.

Наступні етапи – прослуховування пісні, читання та аналіз тексту. Пропонуємо учням й ученицям послухати пісню «Коли настане день, закінчиться війна...» (сл. і муз. Святослава Вакарчука) у виконанні автора й переглянути кліп [2], поділитися враженнями від побаченого та почутого, зазначити, чи сподобалися їм пісня і кліп та чому саме, а потім прочитати текст пісні. Для аналізу ліричного твору використовуємо методичні прийоми: бесіда,

коментування уривків пісні, характеристика ліричного героя, аналіз художніх засобів, порівняння тексту та відео.

Система запитань та завдань до тексту пісні та відеоряду: *Про що ця пісня? // Який основний мотив пісні? // Які образи та символи зустрічаються у тексті? Що вони означають? // Яку роль виконує багаторазовий повтор слова «обійми»? Який емоційний стан він передає? // Які почуття переважають у ліричного героя? Як вони змінюються протягом пісні? // Як ви розумієте рядки «Там загубив себе, побачив аж до дна»? // Що символізує фраза «І от моя душа складає зброю вниз»? // Як протиставлення «війна – весна» «загубив себе – обійми» розкривають ідею твору? // Хто є головними героями відео? Що символізує їхня поведінка та взаємодія? // Які почуття передаються за допомогою міміки, жестів, поглядів героїв кліпу? Як це доповнює емоційну глибину пісні? // Як візуальний ряд кліпу доповнює текст? Чи створює кліп нові сенси? Якщо так, то які?*

Після прослуховування пісні «Біля тополі» (сл. Петра Солодухи, муз. Павла і Петра Солодух) у виконанні гурту «Еней» [3] пропонуємо учням / ученицям визначити настроєве тло твору та прочитати текст пісні. Для аналізу використовуємо запитання та завдання: *Про яку подію йдеться в пісні? // Назвіть основні образи пісні. // Схарактеризуйте образи матері, батька, сина, спираючись на текст пісні. // Створіть хмару слів «Образи-символи пісні», прокоментуйте кожен образ-символ. // Поясніть символіку фрази «крилами лелеки повернуться живі». // Прокоментуйте слова авторів пісні Петра й Павла Солодух. «"Біля тополі" – це не тільки пісня, це також крик душі та серця, які гурт "Еней" присвячує всім тим, котрі загинули за правду і волю нових поколінь, а також всім батькам, діти яких загинули у війні». // Знайдіть у тексті пісні слова, які «кричать». // Як пісня «Біля тополі» перегукується з народними піснями та баладами про козаків?*

Знайомство с піснею Святослава Вакарчука «Квіти мінних зон» пропонуємо розпочати з читання, коментування та аналізу тексту: *Яке почуття пронизує всю пісню? // Хто є ліричним героєм пісні? // Як передаються*

переживання ліричного героя? // Що символізує «невзята висота»? // У чому полягає метафоричне значення образу «квіти мінних зон»? // Яке значення у пісні має звернення «Мамо, це не сон!» / «Ні, мамо, це не сон!»? // Що уособлює у тексті «пустота»? // Як ви розумієте слова: «Вона — пам'ять навпаки...»? Пропонуємо учням / ученицям знайти у тексті пісні художні засоби (метафори, порівняння, епітети, риторичні звертання) та визначити їхню роль у тексті. Оскільки автор використовує в тексті пісні різнопланову лексику, доцільно запропонувати дітям знайти в тексті слова, які належать до воєнної лексики, лексики, що передає емоційний стан, лексики, що називає час і невизначеність, та пояснити, чому автор використовує ці слова. Підводячи підсумки, визначаємо мотив та ідею пісні. Пропонуємо учням / ученицям послухати пісню «Квіти мінних зон» у виконанні Святослава Вакарчука, подивитися кліп [4], визначитися: чи збігаються їхні емоції від прочитаного тексту з емоціями від прослуханого твору, та поміркувати, які нові нюанси додають тексту музика та відеоряд.

*Доречним на уроках, присвячених сучасним українським пісням про війну, буде і використання творів живопису. Після аналізу тексту пісні С. Вакарчука «Квіти мінних зон» пропонуємо дітям роздивитися репродукцію картини сучасного українського художника Сергія Майдукова «Військовий Сергій, який збирається повертатися у стрій» [5], описати зображене на картині, дати відповіді на запитання: *Які емоції викликає у вас постать військового Сергія? // Які художні деталі привертають увагу? // Що символізують зібраність, одяг, вираз обличчя й поза героя? // Як образ Сергія перегукується з мотивами пісні «Квіти мінних зон»? // Як картина й пісня розкривають тему повернення військових до мирного життя? // Які виклики, на вашу думку, постають перед героями картини й пісні?**

Логічним завершенням уроку / уроків, присвячених вивченню сучасних українських пісень про війну, стане обговорення питання: Чи може мистецтво (література, музика, живопис) вплинути на ставлення суспільства до війни і її ветеранів? Чи є послання пісень С. Вакарчука і П. Солодухи універсальними? Чи

може їх зрозуміти й відчувати людина, яка не була на війні, не втрачала близьких?

Вивчення сучасної української пісенної лірики, яка має високий художній і змістовий потенціал, на уроках літератури є нагальною потребою сьогодення. Інтеграція пісенної лірики в шкільну програму стирає межі між класичною літературою та живим актуальним художнім словом, сприяє поглибленню знань з історії та культури, розвитку критичного та творчого мислення, формуванню емоційного інтелекту учнів / учениць, має значний виховний потенціал, дозволяє сучасному школяреві відчувати себе частиною незламного народу, який творить історію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Живі письменники. Як говорити з дітьми про війну та мир : посібник. Київ : 2023. – 148 с. URL: <https://surl.li/lxenlc> (дата звернення 18. 09.2025 р.).
2. Океан Ельзи – Обійми | Obijmy (2013, official video). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=--Wokwe4-i0> (дата звернення 18. 09.2025 р.).
3. Біля тополі. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=s4JzvLSCEbQ> (дата звернення 18.09.2025 р.).
4. Океан Ельзи – Квіти мінних зон | Kvity minnykh zon (official video). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=jMioVnZMDk&t=80s> (дата звернення 18. 09.2025 р.).
5. Семаковська Т. Жінки, діти та рюкзаки: як митці півдня та сходу говорять про війну. URL: <https://bahmut.in.ua/yak-mytci-govoryat-pro-vijnu/> (дата звернення 18. 09.2025 р.).

УДК 272:322](477.83),,1953/1958”

Дідух Тарас Григорович,
кандидат історичних наук, методист
кафедри менеджменту і методології
освіти Тернопільського обласного
комунального інституту післядипломної
педагогічної освіти, м. Тернопіль

РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИКИ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ В РЕЛІГІЙНІЙ СФЕРІ НА ТЕРИТОРІЇ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ У 1953–1958 РР.

У сучасній історичній науці важливе місце займають дослідження політики радянської влади в релігійній сфері. Переважна увага при цьому зосереджена на проблемах, які мають загальноукраїнський і міжнародний контекст. Регіональні ж особливості становища релігійних об'єднань, духовенства та віруючих і ставлення до них із боку місцевих органів влади